

Materiał do testu turystycznego I runda Turystycznego Pucharu Polski Szwajcaria Podlaska 2025

Rezerwat "SZWAJCARIA PODLASKA" powstał na mocy decyzji ministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa z 25 stycznia 1995 r. Obejmuje on obszar lasów, łąk i wód o powierzchni 24 ha. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych urozmaiconych drzewostanów położonych na skarpie rzeki Bug z licznymi drzewami o charakterze pomnikowym oraz dużym udziałem roślin rzadkich i chronionych. Teren rezerwatu, położony jest na zachodnim zboczu równiny denudacyjnej, opadającej stromo ku wschodowi, przechodzącej w terasę zalewową rzeki Bug, która powstała wskutek naniesienia przeważnie piaszczystego materiału geologicznego, poprzez jego wymywanie ze zbocza. Tak charakterystyczne położenie na stromym zboczu doliny spowodowało powstanie sieci głębokich wąwozów erozyjnych. Różnice poziomów w rezerwacie dochodzą do 50 m. Najniżej położony teren, obejmujący terasę zalewową rzeki Bug, nosi ślady występowania na tym obszarze starorzeczy, czego dowodem jest staw w części środkowej rezerwatu, stanowiący końcową część ramienia zamulonego starorzecza. Obserwuje się jednak powolne zarastanie zbiornika naturalnego. Gleby, będące elementem środowiska silnie skorelowanym z typem siedliskowym drzewostanu, są w rezerwacie dość zróżnicowane pod względem genezy ich powstania. Zdecydowanie przeważają gleby brunatne, a jedynie w wąskim pasie przyrzecznym oraz dolnym ramieniu starorzecza występują mady oraz czarne ziemie murszowate. Na glebach brunatnych, utworzonych z piasków gliniastych i gliny spłaszczonej, powstały siedliska gradowe lasu świeżego oraz lasu mieszanego świeżego. Na madach ukształtował się łęg wierzbowo-topolowy. Czarne ziemie murszowate wytworzyły się pod łęgiem wiązowo-jesionowym. Drzewostany rezerwatu są wielopiętrowe. Najwyższe piętro tworzy głównie dąb szypułkowy w wieku 100-140 lat, niższe masowo lipa drobnolistna, a najniższe grab zwyczajny, klon zwyczajny i osika. Jedynie fragmentami w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Bug oraz obrzeża starorzecza porasta olsza czarna z udziałem topoli białej i wierzby białej. Wiele drzew, zwłaszcza lip, sosen, dębów i topoli rosnących na terenie rezerwatu osiąga wymiary drzew pomnikowych.

Niezmierzalnie interesująca jest też warstwa roślin zielnych, obfitująca w gatunki chronione i rzadkie. Spośród 162 stwierdzonych tu gatunków roślin naczyniowych występują 4 gatunki objęte ochroną całkowitą: wawrzynek wilczczyko, orlik pospolity, naparstnica wielkokwiatowa, lilia złotogłów oraz osiem gatunków objętych ochroną częściową, a wśród nich: kruszyna pospolita, kalina koralowa, paprotka zwyczajna, kopytnik pospolity, marzanka wonna, mrówka wonna.

Zróżnicowane środowisko rezerwatu stanowi doskonałe miejsce dla gniazdowania licznej grupy ptaków, a wśród nich wielu gatunków zagrożonych wyginięciem, takich jak: zimorodek, dudek, dzięcioł czarny, remiz, kwiczoł, derkacz, łabędź niemy. Ponadto gniazdują tu gatunki skrajnie zagrożone wyginięciem, których liczebność gwałtownie maleje na skutek nieodwracalnych zmian w środowisku ich bytowania: perkoz rdzawoszyi, bączek, brodziec krwawodzioby, sieweczka rzeczna, rybitwa zwyczajna, rybitwa białoczelna i kraska.

Nepłe to wieś letniskowa na wzgórzu w pobliżu ujścia rzeki Krzny do Bugu na obszarze Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”, usytuowana w odległości 9 km na północ od miasta Terespol, nieco poniżej białoruskiej miejscowości Nepli. Uroczisko położone na urozmaiconym geomorfologicznie obszarze, poprzecinane zakolami meandrującej rzeki Krzny i starorzeczami Bugu, tzw. bużyskami. Ten piękny teren, którego centrum są Nepłe, nazywany bywa Szwajcarią Podlaską.

Wieś posiada udokumentowane bogate osadnictwo pradziejowe. Dawniej wieś książęca założona przed 1430 r. Wieś szlachecka położona była w końcu XVIII wieku w powiecie brzeskoliteńskim województwa brzeskoliteńskiego. W XIX w. własność Niemcewiczów, Orzeszków, Mierzejewskich, Kierbedziów. Na początku XIX w. przebywał tu poeta i historyk Julian Ursyn Niemcewicz, który swój pobyt w Neplach opisał w *Pamiętnikach historycznych* oraz car rosyjski Aleksander I. Bywał tu też inżynier Stanisław Kierbedź, budowniczy mostu na Wiśle w Warszawie. Na pocz. XIX w. ówczesny właściciel Kalikst Mierzejewski wybudował tu pałac otoczony ogrodem i parkiem z bardzo rzadkimi okazami drzew i krzewów oraz oranżerię, w której rosło około 4000 roślin, m.in. kamelie i ananasy. Założył hodowlę bażantów, zwierzyńiec z żubrami i danielami, a na okolicznych morenowych wzgórzach winnice. W 1854 r. pałac zniszczył ogromny pożar. Odbudował go jeszcze za życia fundatora Franciszek Jaszczołd, ale i ten kolejny nie przetrwał długo. Obecnie funkcjonuje w nim wypoczynkowy ośrodek *Caritasu*.

Na przełomie XIX i XX w. Nepłe leżały w guberni siedleckiej w powiecie konstantynowskim, w gminie Bohukały (w odróżnieniu od Nepli leżących za Bugiem).

W latach 1975–1998 wieś administracyjnie należała do województwa białkopodlaskiego.

Zabytki Nepli:

- zespół dworski należący pierwotnie do rodziny Niemcewiczów m.in. do stryja poety Juliana Ursyna Niemcewicza, adiutanta Tadeusza Kościuszki stojący 200 m od wejścia do parku neogotycki lamus, zwany „Skarbczykiem”, murowany z 1786 r.

- piętrowy budynek dworski z fasadą z początku XIX w., tzw. „Biwak”, zbudowany dla stałego w latach 1817–1825 gościa Nepli, cara Aleksandra I

- budynek mieszkalny, tzw. „Biały dworek”, murowany z pocz. XX w.

- pawilon ogrodowy, tzw. „Altana chińska”, murowana z I poł. XIX w., dawna biblioteka neogotycka murowana kaplica ogrodowa z 1829 r. (prawdopodobnie projektu F. Jaszczołda), a w niej marmurowa tablica poświęcona Juliuszowi Augustowi Mierzejewskiemu, ufundowana przez rodziców po tragicznej śmierci syna; w podziemiach został również pochowany Kalikst Mierzejewski

- krzyż żelazny na olbrzymim głazie ustawionym w miejscu, w którym w październiku 1828 r. spadł z konia 11-letni ostatni syn Kalista Mierzejewskiego – Juliusz August

- eklektyczny kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z 1769 r., ufundowany przez Franciszka Ursyna Niemcewicza; pierwotnie był cerkwią unicką, w latach 1873–1919 cerkwią prawosławną; wewnątrz znajdują się epitafia Niemcewiczów

- pomnik na pamiątkę pobytu w Neplach Wojska Polskiego z marszałkiem Józefem Piłsudskim w roku 1920 (Józef Piłsudski odwiedził Nepłe w sierpniu 1915 r., kiedy I Brygada Legionów Polskich nacierała w składzie wojsk austro-niemieckich na carską Rosję) oraz – na pobliskim cmentarzu – mogiła-krzyż ku czci żołnierzy polskich, poległych w 1920 roku w wojnie z bolszewikami

- „kamienna baba” – krzyż kamienny nieznanego wieku i pochodzenia; najprawdopodobniej jest to stary krzyż nagrobny lub pamiątkowy (w miejscu zapomnianego cmentarza)

- czołg Armii Czerwonej, który jako pierwszy miał przejechać Bug i wraz z innymi wyprzeć Niemców z Polski